
Fondurile grănicerești năsăudene și formarea elitelor românești din Țara Năsăudului

Cornelia VLAȘIN

Cuvinte cheie: iluminism, educație școlară, fonduri grănicerești.

Mots-clé: Lumières, éducation scolaire, les fonds douaniers.

În cadrul procesului de cercetare a istoriei culturii și civilizației române moderne un loc deosebit de important îl ocupă formarea intelectualității, dar mai ales consecințele sale pentru evoluția ulterioară a societății. Formarea intelectualității românești ca parte integrantă a istoriei poporului român reprezintă o caracteristică esențială a societății, mult mai evidentă în Transilvania, percepută ca fiind o matrice a culturii naționale românești, mulțumită generațiilor de intelectuali formați la universitățile din Europa Occidentală și Centrală, în secolele XVIII-XIX.¹

Secole de-a rândul românii din Transilvania, deși majoritari, au fost catalogați și tratați ca „tolerați”, pe propriile pământuri strămoșești. Această stare de fapt a început imediat după cucerirea Transilvaniei de către maghiari, ai căror lideri au ignorat prezența românilor, ca stăpâni ai pământurilor încă din cele mai vechi timpuri. Cu toate că aveau o existență milenară pe teritoriul Transilvaniei, românii au ajuns în situația de tolerați, fiind considerați eretici. Rămăși fără conducători politici, românii au încercat mereu să-și păstreze identitatea națională și credința strămoșească, fiind călăuziți în acest demers de către clerul ortodox care avea o influență considerabilă în viața cotidiană a oamenilor. Pe parcursul evului mediu din rândul românilor transilvăneni s-a ridicat o pleiadă de figuri și personalități remarcabile, care au contribuit la menținerea românismului în ciuda vicisitudinilor timpurilor. Cu toate acestea, mare parte a populației românești din Transilvania a rămas la stadiul de iobăgie, ceea ce a generat nu de puține ori ridicarea la luptă pentru drepturi politice și sociale. În acest context, românii nu au beneficiat de facilitățile oferite celor privilegiați în ceea ce privește frecventarea centrelor universitare din Europa centrală și de vest.

Momentul care a generat permanentizarea contactelor culturale ale românilor cu marile centre de cultură europene și prin care s-a inițiat cristalizarea unei elite intelectuale românești a fost Unirea religioasă. Unirea cu Biserica Romei este o consecință a mai multor evenimente care au loc începând cu transformarea acestui teritoriu în Principat sub suzeranitate otomană. Principalele efecte ale procesului de unire religioasă sunt cele din plan cultural, crearea Bisericii Greco-Catolice devenind pentru românii din Transilvania cel mai important eveniment al secolului al XVIII-lea marcând un prim pas spre occidentalizare.² Prin Unire, Viena a urmărit două scopuri care trebuiau să faciliteze și să consolideze stăpânirea asupra Transilvaniei. Pe plan religios, se urmărea revitalizarea catolicismului care a fost puternic afectat de reforma religioasă, prin atragerea românilor ortodocși la catolicism, dorindu-se șubrezirea pozițiilor calvinismului. Pe plan politic, Viena încerca, prin acordarea de drepturi românilor, să echilibreze balanța de putere din Transilvania.

1 Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 5; Idem, „Satul și formarea intelectualității românești din Transilvania în epoca modernă. Cazul comitatului Bistrița-Năsăud”, în *Revista Bistriței*, nr. XV, 2001, pp. 223-227.

2 *Ibidem*, p. 15.